

MUNKÁCSY MIHÁLY ÉS AZ ORSZÁGHÁZ

ORSZÁGHÁZI SÉTÁK

A fedélen: *Munkácsy Mihály Honfoglalás című festményének részlete*
A belső címlapon: *Munkácsy Mihály Honfoglalás című festménye*

A szöveget írta • *Andrássy Dorottya, Bojtos Anikó, Dúzsi Éva*
Szakmai lektor • *Bellák Gábor, Lukács József*
Fotók • *Bencze-Kovács György, Juhász István*
A képeket válogatta • *Andrássy Dorottya, Dúzsi Éva*
A tartalomhoz hozzájárult • *Molnár Márta*
A szöveget gondozta • *Lajkó Sára*
A képeket javította • *Bencze-Kovács György*
Grafikai tervezés • *Környei Anikó*

A kiadvány az Országgyűlés Hivatala ORSZÁGHÁZI SÉTÁK sorozatában jelent meg

Felelős kiadó • *Such György* | Sorozatszerkesztő • *Kerekes Margit*

A kiadvány az Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatósága szakmai programjai keretében készült

Igazgató • *Bellavics István*

Az igazgatóság könyvprogramjának koordinátora • *Pelyach István*

A könyv a *Tisza Kálmán Program* szakmai eredménye

© Szerzők, 2019 | © Országgyűlés Hivatala, 2019

www.orszaghazkonyvkiado.hu

Minden jog fenntartva. Bármilyen másoláshoz, sokszorosításhoz, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tároláshoz a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulása szükséges.

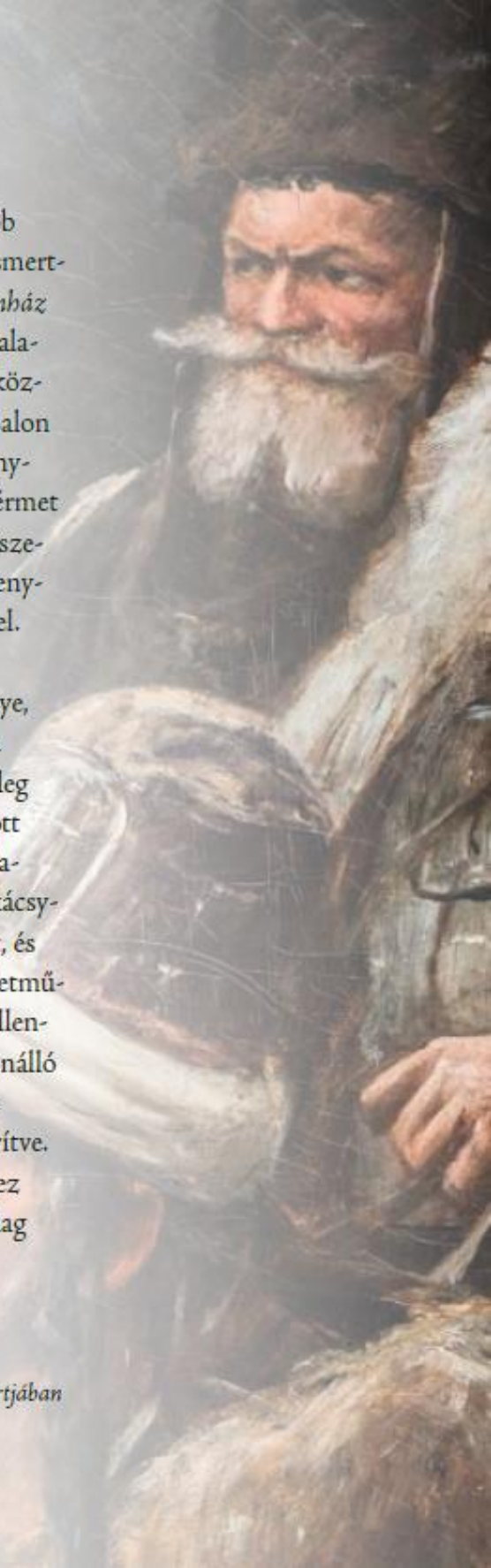
ISBN 978 615 5948 08 4 | ISSN 2416-1594

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen
Felelős vezető • *György Géza* vezérigazgató

BEVEZETŐ

Munkácsy Mihályt a 19. századi Magyarország legismertebb festőjeként tartják számon hazánkban és külföldön is. Az ismertséget olyan világhírű képek hozták számára, mint *A Siralomház* vagy a *Milton*, s hírnevét tovább növelte a *Krisztus-trilógia* valamint a *Honfoglalás* című olajkép. Tehetségét nem csupán a közvélemény vagy a sajtó ismerte el. A festőművészt a francia Salon (az akkori legjelentősebb kortárs festészeti kiállítóhely) aranyéremmel jutalmazta, de az 1878-as világkiállításon is aranyérmert nyert. A magyar uralkodó, Ferenc József is támogatta művészetét, hiszen őt bízta meg a bécsi Szépművészeti Múzeum megnyezetén *A reneszánsz apothéozisa* című falkép megfestésével. A magyarok Kárpát-medencébe való bejövetelét ábrázoló *Honfoglalás* az Országház legmonumentálisabb olajfestménye, mely jelenleg a művészről elnevezett, reprezentációs célokra szolgáló Munkácsy-teremben található. A festmény eredetileg is az Országházba készült, azonban hányatott sorsa miatt ott csak 1926-ban kapta meg a végleges helyét. Mivel a honfoglalásról eredeti képi források nem álltak rendelkezésre, Munkácsynak az ábrázolás adta nehézségekkel is szembesülnie kellett, és a kidolgozás az alkotói fantáziájára volt bízva. Munkácsy életművét számos kiállítás, tanulmány és album feldolgozta már, ellenben a *Honfoglalás* című festmény részletes ismertetése egy önálló kiadványban még nem jelent meg. Ezt a hiányt igyekszik ez a kötet pótolni, az Országházi tervtár iratanyagával is kibővítve. A kiadvány az eddig megjelent művészettörténeti kötetekhez igazodva a szakmaiság mellett olvasmányos formában, gazdag illusztrációs anyaggal kiegészülve mutatja be Munkácsy e grandiózus művét.

1. *Munkácsy vonásai fedezhetők fel az egyik alakon a magyarok csoportjában*
2. *A Honfoglalás-kép a festőről elnevezett Munkácsy-teremben* >>

TARTALOM

BEVEZETŐ	3
AZ ORSZÁGHÁZ BELSŐ DÍSZÍTÉSE	6
MUNKÁCSY MIHÁLY HONFOGLALÁSA	19
A KÉP MEGSZÜLETÉSE	25
A FESTMÉNY BUDAPESTRE ÉRKEZÉSE	36
A FESTMÉNY ELHELYEZÉSE	46
A HONFOGLALÁS CÍMŰ KÉP ISMERTETÉSE	57
ÁRPÁD VEZÉR ÉS A HONFOGLALÁS ÁBRÁZOLÁSA A KORBAN	68
ÖSSZEGZÉS	80
MUNKÁCSY MIHÁLY ÉLETÉNEK FŐBB ÁLLOMÁSAI	81
MŰVÉSZETI ÍRÓK VISSZAEMLEKEZÉSEI A HONFOGLALÁS CÍMŰ KÉP FESTÉSÉNEK KÖRÜLMÉNYEIRE	82
FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM	86
KÉPJEGYZÉK	88

AZ ORSZÁGHÁZ BELSŐ DÍSZÍTÉSE

Az 1882 áprilisában meghirdetett és 1883. április 22-én elbírált pályázati tervekben az Országház belső díszítése nem kapott nagy szerepet. Steindl Imre nyertes, neogótikus pályamunkája a stílusnak megfelelő dekorációs elemként írta elő a belső falak szobrait, illetve az aranyozott díszfestészetet. Az első pályaterveken az építésznek több módosítást kellett eszközölnie, aminek során többek között az épület kissé megtört hossz tengelyét kiegyenesítette, és beiktatott egy félemeleti szintet is. A tervek átdolgozása egészen 1888 májusáig tartott, melynek során belső díszítésre vonatkozó kiemelt változtatások nem történtek. Egyértelmű tehát, hogy az Országház tervezője az építészet mellett alárendelt szerepet szánt a szobrászatnak és a festészetnek.

Viszont már 1882-től, amikor az új országház megalkotásának gondolata felerősödött, szó volt arról, hogy Munkácsy Mihály készítsen egy festményt Budapestre. Sőt, akkoriban az volt az általános vélekedés, hogy ennek a képnek méltó helye csakis az épülő Országházban lehet. A festmény létrejöttének és az Országházban való elhelyezésének igénye és eszméje tehát már azelőtt megjelent, hogy magára az épületre tervek érkeztek volna. Természetesen az elképzelés és annak megvalósítása között évek teltek el. Munkácsyval 1890. november 27-én kötöttek megbízási szerződést, amikor az építkezéssel a földszinti falaknál tartottak.

1892-ben, amikor a külső homlokzati munkák mellett már tervezni lehetett a beltéri munkákat is, Steindl Imre a belső terek díszítéseiről és bútorozásáról előkészített egy kimutatót. Ebben a festés, a mennyezet és falburkolatok, a bútorok, az üvegfestészet, a stukkók és díszvakolatok, a márványszükségletek és a kályhák költségeiről számolt be. További díszítő elemekről azonban nem esett szó.

Wekerle Sándor miniszterelnök 1893. január 30-án engedélyezte az Országház belső díszítésére kétfélmillió kétszázezer forintnyi hitelt. Steindl Imre építésszel egy második szerződést kötöttek 1894. június

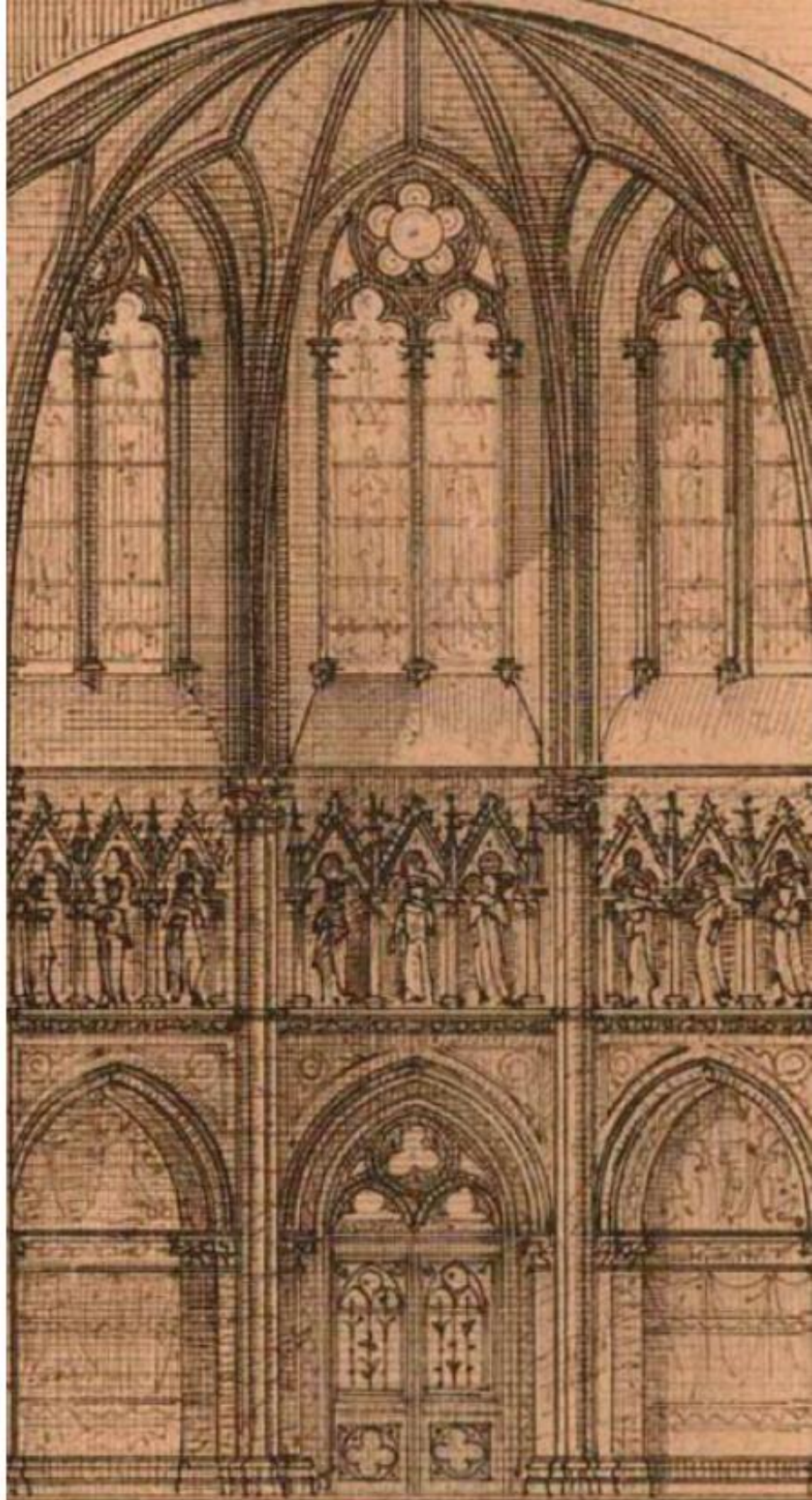

3. Steindl Imre, az Országház műépítésze, 1902

4. A tervpályázat egyik darabja a kupolatérbe tervezett szobrokkal, 1883

17-én, amelyben az épület és környezetének befejezéséhez szükséges összes külső és belső munkák vezetésével bízták meg.

A belső díszítés kérdése az 1894-es év folyamán, az 1896-os millenniumi ünnepség tervezésekor vált igazán aktuálissá, mivel az Országházat is szerették volna felvenni az ünnepi helyszínek közé. Az építkezéssel kapcsolatban Steindl arra tett ígéretet, hogy a központi részt a főbejáratától kezdve a főlépcső közvetítésével a kupolacsarnokig

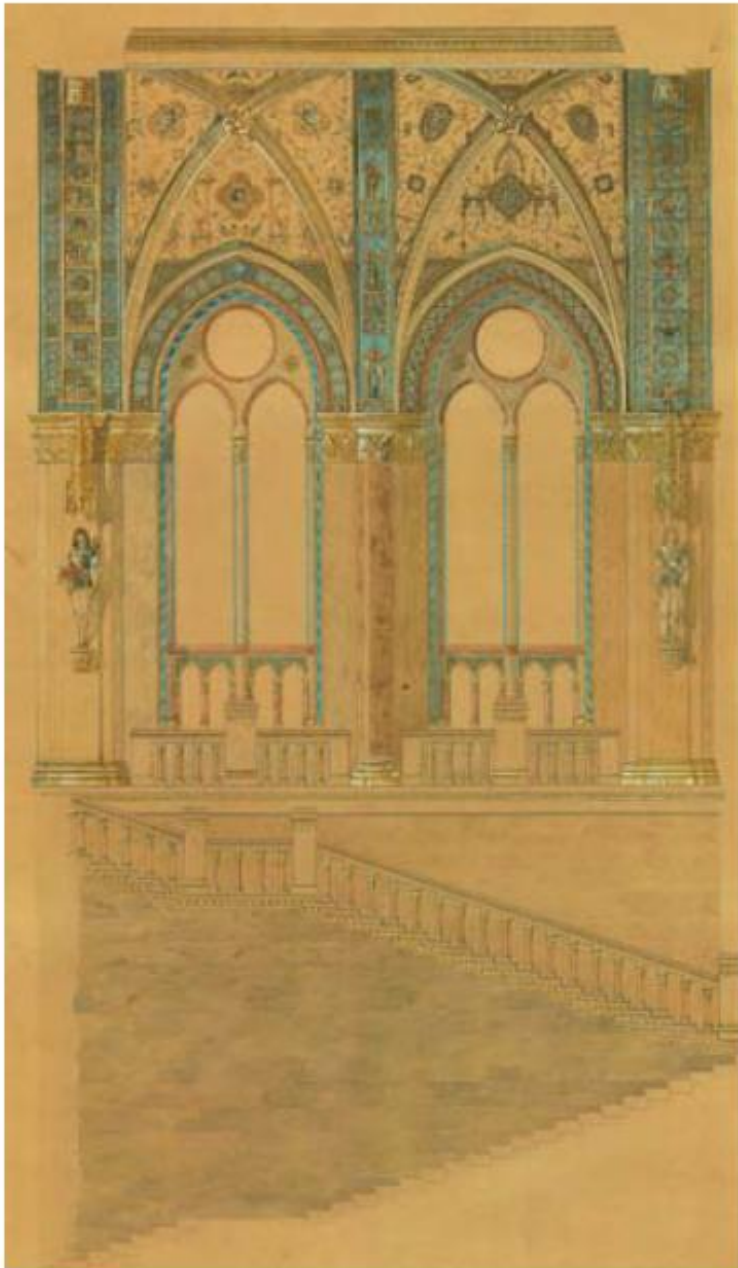
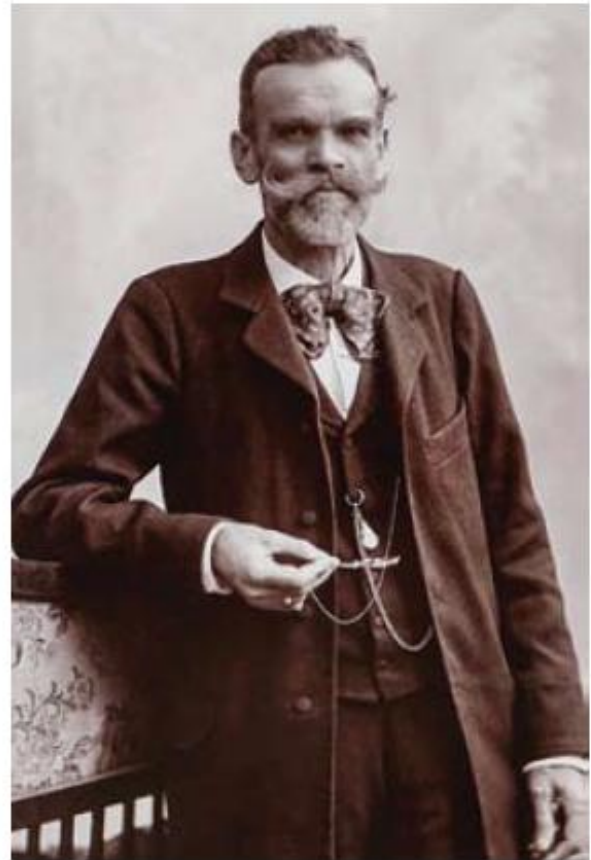
5. *Munkácsy Mihály, 1893 körül*

és a körülötte lévő folyosókig úgy be tudja fejezni, hogy az egy fogadás megtartására alkalmas lesz. A milleniumi ünnepséghez a szóban forgó tereknek a belső díszítettségéről is gondoskodni kellett, aminek megvalósításában csak olyan vállalkozók vehettek részt, akik képesek voltak a bő egy éves határidőt megtartani, valamint az épülethez és az alkalomhoz méltó produkttal szolgálni. Steindl Imre 1894. november 7-én

6. *A főlépcső színvázlatának terve*

7. *Scholtz Róbert portréja a Steindl-albumból*

Munkácsy

készített egy előterjesztést az Állandó Országház Építési Végrehajtó Bizottság számára, melyből kiderült, hogy a fölépcsőház mennyezetének egy részére nem díszítőfestést, hanem freskót tervezett, amivel Lotz Károly festőt kívánta megbízni. Javasolta továbbá, hogy a millenniumi ünnepek miatt most hirtelen felmerülő költségekre az építkezés eddig számolt összegein felül biztosítson a Végrehajtó Bizottság egy elkülönített pénzüsszeget. Lotz volt tehát az első, akinek falképével egy addig nem tervezett új irányt vett az Országház díszítési programja, még hozzá az építész javaslatára.

✿ MUNKÁCSY MIHÁLY HONFOGLALÁSA

Munkácsy Mihály 1844. február 20-án született Munkácson Lieb Mihály néven. Szülei nagyon korán meghaltak, így nagybátyjánál nevelkedett, aki asztalossegédnek adta őt Békéscsabára. Ebben a szenvedésekkel teli időszakban a felüdülést a rajzolás jelentette számára. Amikor a mesterséget kitanulta, Aradon kezdett el dolgozni, majd egy betegség

20. Munkácsy Mihály arcképe 1866-ból

miatt visszakerült nagybátyjához. Reök István észrevette a fiú lelkesedését a rajzolás iránt, és egy Fischer nevű rajztanárt fogadott mellé. Lábadozása ideje alatt találkozott Szamosy Elek vándorfestővel, aki rajzolni tanította, és akinek később segédje lett. Ő maga így írt erről a *Vasárnapi Ujságnak* szánt levelében: *„A véletlen összehozván velem, elmondtam neki egész őszintén, hogy biz én asztaloslegény vagyok, de nagyon szeretek rajzolni, s hogy míg hideglelésem tart, minden időmet a rajzolásra akarom szánni. Megmutattam neki zsenge rajzaimat; ő jól megnézte előbb azokat, azután pedig engem s végre így szólt: »Magából talán más is lehetne, mint asztalos.«”* 1863-tól használta egyre többet a felvett művésznevét és Munkácsyként szignózta műveit. A kiegyezés után többen magyarosítottak nevet, ő 1868. szeptember 30-án írta kérvényét a Belügyminisztériumba, ahol október 3-án engedélyez-

ték is a névváltoztatását. 1863-ban felköltözött a fővárosba, hogy már mint festő pártfogókat találjon és tovább fejlessze magát. Ligeti Antal festő pártfogásába vette őt, és felmértén a fiatalember egyedi látásmódját és a pillanat megragadásának képességét, segítette az elindulásban, és javasolta, hogy tanulmányait Bécsben folytassa.

Munkácsy 1865-től már többnyire külföldön élt bécsi, müncheni, düsseldorf-i tanulmányai idején. 1870-ben hatalmas fordulatot hozott az életében, amikor megkapta a párizsi Salon aranyérmét a *Siralombház* című festményéért, ami az első lépcsőfok volt a világhír felé. 1871-ben telepedett le a francia fővárosban. Párizsi otthona a társasági élet divatos központjává vált, amit jól illusztrál a *Le Figaro Illustré* korabeli

21. Munkácsy Mihály és felesége 1874-ben
22. Munkácsy 1879-ben

23. Munkácsy 1880-ban
24. Munkácsy 1896-ban

A FESTMÉNY BUDAPESTRE ÉRKEZÉSE

A festmény 1894. február 14-én érkezett meg Budapestre. Mivel az Országház képviselőházi ülésterme ekkor még nem készült el, a képet ezért a törvényhozás főrendiházának üléstermeként használt Nemzeti Múzeum dísztermébe szállították. A hatalmas vászon egy 80 centiméter átmérőjű fahengerre göngyölve érkezett. A *Vasárnapi Ujság* beszámolója szerint olyan súlyos volt, hogy 20 ember alig tudta felvinni a terembe, a teher alatt két vasrúd is eltörött.

A festménnyel egy időben érkezett Budapestre annak 105 centiméter hosszú és 60 centiméter széles akvarell művészi másolata. A színes

42. *Munkácsy tiszteletére rendezett díszlakoma a Hungária szállodában. Kimnach László rajza a Vasárnapi Ujságban*

reprodukción Kádár Gábor készítette Párizsban. Az erdélyi származású művész ez időben a Munkácsy vezetése alatt működő párizsi magyar egyesület alelnöke volt. Saját műintézete sikeresen működött a francia fővárosban, a leghíresebb párizsi festőművészek hozzá fordultak műveik sokszorosításáért. Munkácsy is Kádárt bízta meg a *Honfoglalás* reprodukciójának elkészítésével. Amint a nagy kép a párizsi Salon ki-

43. Az Országházban elhelyezendő *Honfoglalás* című kép zsűrizése a régi Képviselőházban Steindl Imre jelenlétében

ÁRPÁD VEZÉR ÉS A HONFOGLALÁS ÁBRÁZOLÁSA A KORBAN

A 19. században megélénkült a magyar történelem kezdetei iránti érdeklődés a tudományban és a művészetekben egyaránt. A honfoglaláshoz kapcsolódó ábrázolások ekkor kezdtek el a műértő közönségen kívül immár szélesebb társadalmi rétegek emlékezetébe is beépülni. A magyar honfoglalás legalapvetőbb forrásai évszázadokon keresztül a középkori krónikák latin nyelvű legendái voltak, melyeknek valós történeti adatokkal való fellazítása az 1730-as években kezdődött el, jórészt jezsuita szerzők által közzétett új források révén. Az 1790-től 1825-ig terjedő időszakban különösen Fessler Ignác Aurél hatalmas, tízkötetes, a magyar történelemről német nyelven írt munkája jelentett előrelépést, mely a későbbiekben írók és képzőművészek hosszú sorára gyakorolt jelentős hatást.

Az 1820-as években meginduló politikai reformmozgalommal párhuzamosan a magyar őstörténetre fokozott figyelem irányult, kimondottan a nemzeti öntudat erősítésének céljával. Ekkoriban vált az irodalom központi problémájává egy ősi, a főúri udvarokhoz kötődő nemzeti eposz hiánya, és utólagos megteremtésének az igénye. Az 1830-as évektől sorra előkerülő tárgyi emlékek révén jelentősen bővült a magyar történelem kezdeteihez kapcsolódó források köre. Az első hiteles honfoglalás kori sírleletet pásztorok találták meg Benepusztán, az anyagot a Magyar Tudós Társaság 1832–34-es évkönyvében Jankovich Miklós, a század első felének egyik legjelentősebb gyűjtője ismertette. Ezt 1853-ban a verebi sír publikálása követte a korszak kiemelkedő régésze, Érdy János által. Nemzetközi szempontból kiemelkedő fontossággal bírt, hogy 1876-ban Budapest adott otthont a régészeti világtalálkozásnak, melynek francia nyelvű katalógusa a szélesebb szakmai közönséggel is megismertette a honfoglalás kori magyar emlékeket. A tárgyi anyag első tudományos összefoglalását a Nemzeti Múzeum főigazgatója, Pulszky Ferenc végezte el 1878-ban. Pulszky utódja, Hampel József

87. A vérszerződés jelenete a Magyar és Erdélyország története rajzolatokban című kiadványból

nevéhez fűződik a folyamatosan szaporodó emléktárhely újabb összegzése, mely beépült a millennium kapcsán készült nagyszabású *A magyar honfoglalás kútfoi* című kiadványba. Ezt követően Árpád halálának ezredik évfordulója adott alkalmat egy pazar kiállítású, bronzveretes kiadvány 1908-as megjelentetésére *Árpád és az Árpádok* címmel, Csánki Dezső szerkesztésében. A korszak képzőművészei eközben szembesülni kényszerültek azzal a problémával, hogy eredeti képi forrás a vezérekről és a honfoglalásról nem létezik. A magyar történelem

Eddig megjelent kötetek
az ORSZÁGHÁZI SÉTÁK sorozatban

ORSZÁGHÁZI KALAUZ
AZ ORSZÁGHÁZ ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE
AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KÖNYVTÁR
AZ ORSZÁGHÁZ DÍSZÍTŐFESTÉSZETE
AZ ORSZÁGHÁZ FALFESTMÉNYEI
AZ ORSZÁGHÁZ SZOBRAI
MINDENNAPOK AZ ORSZÁGHÁZBAN
AZ ORSZÁGHÁZ NEVEZETES TERMEI

Előkészületben

- ✦ AZ ORSZÁGHÁZ ÜVEGMŰVÉSZETE
- ✦ BÚTOROK ÉS FABURKOLATOK AZ ORSZÁGHÁZBAN

ORSZÁGHÁZI SÉTÁK

